

Թուածը “Պարկեշտ Առաքել, գաւառացի պատմութիւն մը պարզ այլ աղաւթ:

Յօմինս՝ “Վախու Պատմութիւն”, խորհրդաւոր պատմութիւն մը, որ ընթերցողին երբեմն սարսուռ կը պատճառուի:

Յետոյ կու գայ Արտ. Թարուածիւնեանի մէջ գրուածը “Գրեթէ Ժամանակակիցները” (Գրախօսական փորձեր), ուր կ’ուրուագծէ Յիկին Ջապէլ Ասատուր եւ Եղիա Յեմքիմի պաշտօնը: Արտ. Թարուածիւնեան ուրուագծած հեղինակին մէջ մի բնութեան կամ յատկութեան վրայ խօսելով, քովը, փակագծի մէջ կը գնէ գաղղիներէն անունը, անոր ձեռագրին:

Ասկայն այս գաղղիներէն գրածներուն մէջ կայ վրէպ մը, զոր իւր վրէպակներուն մէջ չէր տրտաւորած (Մասիս, Թիւ 9) արդեօք կամաւ թեւ տխրամբ, վրէպակ մը զոր պէտք էր տեսնել, քանի որ շատ մանրիկ ալ չէ իս *la première jambe est plus haute*. Այս սխալները պիտի չտընդնէ թէ, անոնք գրուածքին մէջ կարեւոր մասը չկազմէին, թէպէտ եւ ըլլած օտար լեզուաւ:

Յարեցոյցը կը փակէ Գեղամի մէջ նորաւեակը, “Մեկու ճար շուշիկ”, գաւառական լեզուաւ, որ գծախառնար շատերու անհասկնալի ճաշլու դատապարտուած է, իւր ոտին խրթին եւ անծանօթ հանգամանքներով: Այսպիսի գրուածքներու հետ միասին լաւ կ’ընէին հրատարակիչները, եթէ կցէին բառգրքով մը: Ի գործածութիւն չհասկցողներուն:

Յառաջ բերուածներէն կը տեսնուի թէ մինչ գրուածքներէն մէկ քանին “Օրացոյցի”, պատմութեանց շարքին տակ կը գտնուին, միւսները ուսանելի եւ շահեկան ընթերցուածքներ են, որ թէպէտ մատենագրական արժէքէ զուրկ են, բայց մեծաւ մասամբ ընթերցանութեան իրր առօղջ անուագ՝ պէտք է յանձնարարել:

Ա. ՄԵՂԱՅԻ

ԳՈՒՆ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՍ ԻՍՏՈՅԱԿԵՑ, ՅՆՏԵՍՏԵՑԵՑ, ՕՐԵՆՍԻԵՑ

զընց՝ ԴԱԻԻԹ ԽԱԶԿՈՆՑ

Այս գաւառիցը՝ ինչպէս հեղինակը կը գրէ, իւր յաջորդական մէջ — Աւստմ. խորհրդովն Զրաքին տրամադրութեանց համաձայն պատրաստուած է, բոլորովին նոր է իւր տեսակին մէջ թէ նիւթին տեսակետով եւ թէ

գրութեան եւ ոճին: Այս օրուած օրս վերջիչեալ գիտութիւնները մեր գաղղիներուն մէջ աւանդուելով, այս նիւթերուն վրայ գրքի մը պէտքը զգալի կ’ըլլար: Ահա այս թերթն է որ հեղինակը կը ջանայ ընու, եւ կրնանք ըսել թէ իւր գործին մէջ յաջողած է:

Այս երկասիրութիւնը բաժնուած է երկու դասերի: Բարձրագոյն, եւ միջին: Մենք հոս երկրորդը կը քննենք: Գիրքը կը բաղկանայ երկու մասերէ. Ա մաս. Բարոյագիտութիւն, Յեմքիմի գիտութիւն, Օրէնսգիտութիւն, Բ մաս. “Դուռն պիտի ըլլաս տանտիկին”, առտին տնտեսագիտութիւն, եւ ընդհանրապէս տան վերաբերեալ գիտելիքներ, աղբիւնց համար:

Ընդհանուրն՝ այս գաւառիցը լաւ եւ խնամքով պատրաստուած է: Լեզուն պարզ, կոկիկ, եւ աշակերտաց գիւրահասկնալի, (թեպէտ կա շատ տեսակ բացատրութիւններ ալ “Պատուէ հայրդ ու մայրդ որ բարի ըլլայ քեզի”,) ու յօրինուածութիւնը ընտիր: — Պատեւ կարճ գտես, որոնք յետոյ բացատրուած են առանձնորով, մանրամասնորով, օրինակներով եւ այլն:

Առաջին մասը կը բաղկանայ իմը գլուխէ, որոնց եօթը բարոյագիտութեան յատկացուած են, իսկ միւս երկուքը՝ անտեսագիտութեան եւ օրէնսգիտութեան եւ կը պարունակեն այս գիտութեանց մէջ տարբերակն ալ կենսական գիտելիքներ միջին դասընթացի աշակերտաց համար: Բարոյագիտութեան աւելի կարեւորութիւն արուելուն պատճառը գոցեօք ըլլայ՝ թէ առանց լաւ բարոյագիտութեան չկայ լաւ սընտեսագիտութիւն եւ օրէնսգիտութեան:

Բ մասը — միշտ նոյն յօրինուածութեամբ եւ ոճով — կը պարունակէ թեւադրութիւններ եւ դասեր, որոնք անհրաժեշտ են տանտիկնոջ եւ մօր:

Այս գիրքն իւր ամփոփ տեղեկութիւններով, ինչպէս նաեւ գաւառականութեանց ընտիր եւ աշակերտաց հաճելի ոճով մեր գաղղիներուն ծառայութիւն պիտի մատուցանէ, եւ հեղինակը գնահատելի աշխատասիրութիւն մըն է որ կը ներկայացընէ հանրութեան:

Չեմ ուզեր սակայն լուել բաղդատութիւն մը՝ զոր տոկթն ունեցայ ընելու “Դուռն պիտի ըլլաս”, ընթերցումէն ետքը:

Դուռն պիտի ըլլաս — Tu seras — խոբագրին տակ յոս տեսած են բաղդութիւն մը գաղղիներէն հատորներ ինչպէս — Tu seras commerçant, tu seras prévoyant, tu seras chef de famille, tu seras soldat եւ: Այս

գրեիր՝ որոնց մէկ քանին Գաղղ՝ Կաճառէն պատկուած է, անբարոյաւորէ կերպով աւելի լաւ են քան այս երկը: Սակայն ինչ որ ինք բրտե է՝ ան չէ, ինչ որ են յիշեալ Ա ՅՅԵՏԵՆԵՐԸ:

Ասոնք ընթերցման դասագրքեր են, որոնց մէջ աւանդուած աղեկութիւններն այնչափ ճարտարօրէն պատկուած են վէպի գիմակին տակ՝ որ աղան առանց ամենեւին նշմարելու կը սորվի անդգալարար: Այս գրքերը՝ բառին կատարեալ նշանակութեամբ վէպեր են, որոնք աշակերտա ները կը զբաղեցնեն, կը յուզեն, կը գերեն անոր բոլոր աշտգրութիւնը, եւ երբ նա գիրքը գոցէ, չի գիտեր իսկ գուցէ թէ իւր մտքին մէջ ամբողջութեամբ են այն գիտելիքները՝ որոնք իրեն տրվեցուցած են, այնպիսի եղանակով մը, ինչպէս ի՞նչ մէկ եղանակ կրնար սորվեցնել:

Այս է ահա անոնց արժանիքը, զոր դեռ բոլորովին չենք տեսներ «Գուն պիտի ըլլաս» ի տառաքին հատորին մէջ: Ա. ՄՈՂԱՌՍ

1907Ի ՊԵՐՊԵՐՈՒՆ ԺԱՅՊՈՎԵԿԱՆ ՑԵՐՑՈՒՑԸ

Հանրածանօթ Պերպերեան տարեցոյցը ճիշտ բովանդակութեամբ հրատարակուած է, 1907Ի համար, նուիրելով ժողովրդեան լուրջ եւ երգիծարանական յոգուածներ, նորավէպեր, գործնական խրատներ, եւ այլն:

Այս հրատարակութեան վրայ երկայն եւ մանրամասն քննադատութիւն մը չէ որ պիտի ընեմ՝ հոս, հապա քանի մը գիտողութիւն՝ առաւելցոյցին գլխաւոր պակասութիւններուն վրայ: Ուստի, աւելորդ կը համարեմ խօսիլ բառերու սխալ գործածութիւններու, քերականական սխալներու, եւ կամ մութ իմաստով նախադասութիւններու վրայ:

Պերպերեան տարեցոյցին գլխաւոր պակասութիւնն այն է՝ որ բոլոր յոգուածները, ըլլան լուրջ կամ երգիծաբանական, առեւտարական կամ գիտական, առանց ուսել կարգի խառն դրուած են օրացոյցին մէջ. զոր օր. փոխանակ բոլոր առեւտարական նիւթերը միասին դնելու, «Առեւտրական կենսիքն», վերնագրով յոգուածէն վերջը նիւթը կը փոխուի, եւ քանի մ'էջ անգին վերադին առեւտրական յոգուածի մը կը պատահի՞ք՝ առեւտրական տաղանակին վրայ գրուած: Նշնպէս, «Հոգեհարցութիւն» ին ետեւը կը գտնենք կերպասներու վրայէն իւղի բիծերը հանելու վերաբերեալ խրատներ, մինչ-

դեռ այս փոքրիկ կտորը շատ լաւ կրնար գործիչ նոյն կարգի գրութիւններ պարունակող «Ինչ որ անհրաժեշտ է գիտեալ», վերնագրին տակ: Միթէ «Բարեգործութիւնն ու երաստագիտութիւնն», եւ «Փետրուար ամիսը, աւանդակ պերուն հետ դնելու եր ճանճասպան թուրքի ազգ. մը: Այսպիսի աննշանկութիւններ ընթերցողին ըրայ անհաճօց տպաւորութիւն մը կը թողուն:

«Բարոյային խօսքեր» վերնագրին տակ ամբողջութեամբ են նիւթեր, որոնցմէ մէկ քանին միայն վերնագրին կը համապատասխանեն իսկ միւսները կէս մը սրամիտ եւ կէս մ'երգիծաբանական խօսքեր են եւ բռն բարոյական խմբատ մը չունին:

Այս պակասութիւններով հանդերձ Պերպերեան ժողովրդական տարեցոյցը կրնայ նկատուիլ իբր Պոլսոյ լաւագոյն հայ հրատարակութիւններէն մէկը, իր մէկ քանի լաւ յոգուած ներուրի, որոնց կարգէն կը յիշեմ՝ «Անշուղդ պոյնթիւթիւն մը առ 600.000 Փր.», եւ Անցի գարիկ աղային սրամիտ գրուածքները, «Բարեգործութիւնն եւ երաստագիտութիւնը», եւ «Փետրուար ամիս», սիրուն առասպելները, լուսանկարութեան վրայ տեսութիւն մը, որ նորիկ լուսանկարչներու համար կարեւոր խրատներ կը պարունակէ. վերջապէս յիշեմ՝ Կոլլիթի «Ճաղագիրն», նորավէպին եւ Պալլաքի «Պարտք մը ընեմ», յոգուածին թարգմանութիւնները, որոնք մասին գովելի է թարգմանիչներուն ըրած ընտելութիւնը: Ա. Թ

Գ Բ Ա Վ Ա Ն

Ն Մ Ա Ն Ե Ց Ո Ւ Ց Ա Ն Ե Մ

ԲՆԵՐԻՑ ԵՐԱՐՈՐԷ ՆՈՒՆԵԿԱՌԻԻՆԸ

Խնդրական բառ մը նկատուած է «Նմանեցունեմ» Փարպեալոյ սա խօսքին մէջ. «Խորհուրդ ի մէջ առեալ Պարսկէթ զո՞ւր Ժամի թագաւորութեան նմանեցունել կարաւցեն. եւ խորհեալ զայս ի բազում աւուր» հաստատելն միարանութեամբ զերան ի վրայ ձաղարչու, Փարպ. տպ. 8փ. 157:

Ինչպէս խօսքին իմաստէն կը տեսնուի, բայց նմանեցունելով սովորական գործածու-